

NOTISER

¶ Staffan Carlshamre har utgivit en bok om historiefilosofiska problem, *Förklara och berätta vad som hänt*, Göteborg 1995. Boken distribueras av Institutionen för idé- och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet, 412 98 Göteborg.

¶ I Göteborg brukar man använda termen "utilism" för det som i resten av landet kallas "utilitarism". Men dessa termer har nog i allmänhet olika innebörd. Termen "utilism" leder tanken till det Utilistiska samfundet, som grundades 1888 och som bland annat utgav tidningen *Fritänkaren, Organ för Sveriges utilister*. Om utilismen kan man bl a läsa i Inga Sanners doktorsavhandling i idéhistoria *Att älska sin nästa som sig själv*, Carlssons förlag 1995. Sanner skriver: "Begreppet utilism skall inte förväxlas med begreppet utilitarism – utilismen är inte en filosofisk morallära utan en världsåskådning. Utilismen är inriktad på det nyttiga och med det avses en inriktning på det jordiska i kontrast till det himmelska. ... I likhet med positivisterna har utilisterna egna religiösa ritualer med formerna hämtade från kristendomen men med ett nytt innehåll" (s 232–3).

¶ Den kända familjeekonomen Pia Nilsson får i Aftonbladet den 20 augusti frågan om hon tror på Gud eller någon slags högre makt. Hon svarar: "Ja, för det är för mycket som händer i livet för att allt bara skulle vara tillfälligheter". Filosofins historia har ju många exempel på gudsbevis, men detta är väl ändå en innovation. Tanken tycks vara att sannolikheten för att Gud existerar blir större ju mer som händer i livet. Men varför skulle man känna sig övertygad av detta? Hur kan själva *antalet* händelser spela en sådan roll? Det vore väl viktigare att ta fasta på *vad* som händer! Så har många också tänkt

sig saken. Är det som händer i livet förenligt med antagandet att det finns en Gud? Svaret på denna fråga är i sin tur beroende av vad Gud är för en sorts varelse, vilka egenskaper han antas ha. På denna punkt har Pia Nilsson också en uppfattning: "Frågan är bara hur den här högre makten ser ut. Jag är övertygad om att den makten på något sätt är ljus och god". Men varför skulle en ljus och god makt vara intresserad av att det skall hända så mycket? Och händer det inte lite för mycket av sådant som en god makt borde hålla sig för god för? Inte minst inom det familjeekonomiska området.

¶ Nästa nummer av Filosofisk tidskrift kommer att vara extra tjockt. Det innehåller ett urval av de föredrag som hölls under filosofidagarna i Umeå i början av juni i år. Numret redigeras av Sten Lindström och Bertil Strömberg.

¶ När det kommunistiska spöket är avskaffat får liberala ideologer hitta ett nytt att skrämman med: utilitarismen.

Att den svenska demokratin har urholkats under de senaste två decennierna beror på att majoriteten av våra politiker numera är övertygade utilitarister, påstod Bo Rothstein på DN Debatt den 13 juni, i en diskussion som tog sin utgångspunkt i en rapport han och några statsvetarkolleger skrivit, betitlad "Demokrati som dialog". Hukade över sina skrivbord ägnar sig politikerna i kollektivets namn åt att omvandla människor till pengar i förment vetenskapliga nyttokalkyler, menar Rothstein. Som bevis härpå anför han att politikerna i Stockholms stadshus låter skattepengar bekosta skinnhuvudenas lokal och verksamhet i Fryshuset; uppoffrandet av skattemedel antas

uppvägas av den ökade nyttan av minskat rasistiskt våld.

Rothstein har fel, tyvärr. Den enda nytta politikerna kalkylerar med när de väljer den enklaste lösningen och sopar skinnhuvudena under mattan är sin egen och sitt partis. Om de tänkte som goda utilitarister skulle de istället påbörja det mödosamma och långsiktiga arbetet med att ta itu med de tendenser i samhället – till exempel den vikande medborgarandan, vi-känslan – som gör att fascismen kan slå rot i svenska ungdomar med och utan invandrarbakgrund.

En nyttokalkyl gör ingen utilitarist. Det är lika självklart som att det individuella rättighetstänkandet, så som det till exempel kommer till uttryck i det grovt ojämlika och våldspräglade amerikanska samhället, inte alltid leder till något gott.

Jonas Aghed

¶ Sven Ove Hansson har utgivit *John Stuart Mill och socialismen*, Tidens förlag 1995. Mill var ju en mycket framstående filosof, en företrädare för den engelska empirismen och den kanske viktigaste representanten för 1800-talets positivism. Han var också en tidig företrädare för feminismen. I vidare kretsar är han väl mer känd som den moderna liberalismens främste föregångare, men han ansåg sig också tillhöra "den allmänna kategorin socialister". Första halvan av boken består av en essä av Hansson om Mill som politisk filosof, den andra halvan utgörs av en serie nyöversatta texter av Mill.

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: *Jan Odelstad* är forskarassistent i teoretisk filosofi i Stockholm, *Wlodek Rabinowicz* är nybliven professor i praktisk filosofi i Lund, *Per Lindström* är professor i logik i Göteborg, *Roger Fjellström* är universitetslektor i vetenskapsteori i Umeå, *Ingmar Persson* är docent i praktisk filosofi i Lund, *Thomas Anderberg* är docent i praktisk filosofi i Uppsala, *Folke Tersman* är forskarassistent i praktisk filosofi i Stockholm och *Christian Munthe* är forskare vid Centrum för forskningsetik i Göteborg.